SCURT CAPITOL DE TRADUCTOLOGIE ROMÂNEASCĂ RECENTĂ

Loredana PUNGĂ
Universitatea de Vest din Timișoara, România

Abstract: The main purpose of this paper is to briefly introduce the content and the peculiarities of translation studies-oriented research which takes into account English and Romanian as the working languages. In particular, it focuses on research carried on by professors of English at the Faculty of Letters of the West University of Timișoara, in the years starting with 2000.

Keywords: translation research directions, characteristics of translation research, general translation, specialized translation, translation of literary texts, audio-visual translation, translation evaluation, translation teaching

Traductologia a cunoscut o vizibilă expansiune în ultimele două decenii – au fost abordate teme din ce în ce mai numeroase și mai diverse, interdisciplinaritatea a intervenit tot mai des în tratarea acestora, iar, așa cum observa Mona Baker încă din 2008, în volumul editat împreună cu Gabriela Saldanha, abordarea unor limbi și spații culturale altele decât cele europene, îndepărtarea de eurocentrism, fără însă a abandona spațiul reprezentat de vechiul continent, au devenit un loc comun.

Amplificarea nevoii de a traduce, într-o lume în care contextele de comunicare între vorbitori de limbi diferite sunt foarte frecvente, a condus, așa cum era de așteptat, la creșterea interesului pentru partea practică legată de pregătirea traducătorilor și de exercitarea profesiei de traducător. Acest tip de interes însă nu l-a

BDD-V4227 © 2017 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 12:35:40 UTC)

anulat pe cel pentru cercetarea traductologică. Dimpotrivă, preocupările în cele două zone au sporit, completându-se.

Astfel, după cum se observă pe portalul Translation Studies al editurii Routledge, în *Main Issues of Translation Studies* (11-13), pe de o parte, a crescut numărul de programe universitare dedicate parțial sau în întregime formării de traducători și interpreți profesioniști. De exemplu, la Facultatea de Litere, Istorie și Teologie a Universității de Vest, instituție cu care autoarea este familiarizată, s-a înființat în 2005, programul de studii universitare de licență Limbi Moderne Aplicate, cu o vizibilă componentă orientată spre practica traducerii, fără a neglija traductologia; în cadrul programului de studii de licență „tradițional", Limbi și literaturi, în ultimii ani, au fost introduse cursuri opționale de traducere literară; din 2011, funcționează programul de studii masterale Teoria și practica traducerii, o prelungire, cu revizuirile considerate necesare pentru adaptarea la nevoile studenților și la noile cerințele profesionale, a programului mai vechi – Studii de traductologie.

Pe de altă parte, în strânsă legătură cu această evoluție, a crescut și numărul de instrumente care sprijină procesul de formare și dezvoltare profesională a traducătorilor și interpreților – baze de date terminologice și de resurse bibliografice, dicționare de termeni specifici domeniului (ex., pentru a particulariza la cazul universității unde autoarea este afiliată, Georgiana Lungu-Badea, la rândul său membră a corpului profesoral al acestei universități, a publicat, în 2003, *Mic dicționar de termeni utilizați în teoria, practica și didactica traducerii,* primul de acest gen în terminografia românească; dicționarul a apărut în încă două ediții revizuite, în 2008 și 2012), antologii, manuale (precum cel al Marianei Pitar (2009), și ea cadru didactic al Universității de Vest), texte introductive (precum cel al Georgianei Lungu-Badea (2007), în sfera istoriei traducerii). Au luat amploare și organizarea de evenimente științifice (precum, recent la Universitatea de Vest – *Cercetarea traductologică în România. Direcții, teme, perspective*) și publicarea de cărți, articole și reviste cu tematică traductologică (printre cele din urmă, numărându-se și revista *Translationes*, publicată anual, din 2009, la Editura Universității de Vest din Timișoara).

O dovadă suplimentară a faptului că traducerea și traductologia reprezintă unele dintre cele mai active și dinamice

BDD-V4227 © 2017 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 12:35:40 UTC)

domenii de interes și platforme pentru schimburi de idei este și creșterea numărului de asociații profesionale, la nivel național și internațional (la universitatea noastră, de exemplu, funcționează, din 2009, asociația ISTTRAROM Translationes, al cărui scop este, conform Statutului propriu, „promovarea cercetării şi cercetătorilor români şi străini preocupaţi de studierea istoriei traducerii româneşti şi a traductologiei literare şi non-literare sub toate aspectele ei, dezvoltarea schimburilor între cercetătorii din Universitatea de Vest din Timişoara şi alte instituţii similare din ţară şi din străinătate").

Observația anterioară – numărul publicațiilor în domeniul traductologiei a crescut remarcabil în ultimele decenii – reprezintă punctul de pornire al demersului investigativ ale cărui rezultate vor fi prezentate în prezentul studiu. Pe fondul acestei creșteri, ne propunem să scoatem în evidență cercetarea de tip traductologic a angliștilor de la Facultatea de Litere, Istorie şi Teologie a Universității de Vest din Timișoara, de după anul 2000.

Privirea de ansamblu asupra publicațiilor acestora (menționate în secțiunea Corpus) a condus la concluzia că principalele direcții în care cercetătorii vizați și-au canalizat interesul sunt traducerea generală, traducerea în domenii specializate, traducerea textelor literare, traducerea audio-vizuală, evaluarea și didactica traducerii. În secțiunile ce urmează, vor fi prezentate exemple de analize și de rezultate ale acestora, în direcțiile menționate mai sus, urmând ca, în subcapitolul final, să fie sintetizate trăsăturile generale ale cercetării avute în vedere.

1. Traducerea generală

O parte din studiile de traducere generală vizează probleme de traducere din limba engleză în limba română a unor unități frazeologice. Astfel, Pârlog (2005a), spre exemplu, are în vedere dificultăți de traducere a unor determinanți situați în pre-poziție față de cuvântul pe care îl determină (substantive, adjective, verbe la participiu sau la gerundiv), în structura unor colocații nominale. Autoarea evidențiază situațiile în care traducerea cuvânt cu cuvânt este posibilă, dar și pe acelea în care, pentru obținerea unor echivalenți acceptați în limba-țintă, este necesar să se recurgă la metode indirecte de traducere, în special la transpoziție, prin schimbarea clasei

BDD-V4227 © 2017 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 12:35:40 UTC)

morfologice la același nivel sau la niveluri diferite de limbă, prin modificarea funcției sintactice sau prin relocare.

Într-un alt studiu, Pârlog (2005b) atrage atenția asupra importanței care revine înțelegerii faptului că sensul aceluiași cuvânt – fie bază colocativă, fie satelit în structura unei colocații – se modifică în combinații diverse. Fenomenul și dificultățile de traducere care pot apărea datorită acestor modificări de sens sunt exemplificate pentru cazul specific al cuvântului *head*. Într-o publicație ulterioară (Pârlog H., Brînzeu, Pârlog A. C. 2009), analiza este extinsă și la traducerea colocațiilor și expresiilor idiomatice care au în structura lor cuvintele *heart* și *eye*. Sunt scoase în evidență aspecte care pot genera dificultăți de traducere, printre care – diferențe de natură semantică, dar și culturale între limbile de lucru, incongruențe gramaticale, lipsa totală de echivalenți direcți ai unităților frazeologice din limba-sursă în limba-țintă, lipsa unor seme din structura sensului echivalenților parțiali ai expresiilor englezești în limba română. Sunt analizate tehnicile de traducere utilizabile în aceste condiții.

Colocațiile sunt tipul de structuri lexicale asupra cărora s-a oprit și autoarea prezentului studiu (Frățilă 2007). Mai exact, am analizat o serie de colocații cuprinzând cuvinte-cheie în discursul englezesc pe teme de ecologie, detaliind modul în care sunt folosite traducerea literală, transpoziția și extensia cu scop explicativ, în încercarea de a furniza variante în limba română pentru colocații în limba engleză, pentru care, la momentul realizării studiului, nu existau termeni echivalenți în dicționarele românești de specialitate consultate.

Spre desosebire de tipul de analiză axată integral pe structuri frazeologice, există studii destinate traducerii din limba engleză în limba română a unor constituenți ai grupurilor nominale sau verbale, luați în considerare izolat de restul structurii. Frențiu (2002), spre exemplu, se ocupă de traducerea unui număr de atribute complexe, selectate din discursul jurnalistic englezesc, un tip de discurs cu o dimensiune stilistică foarte bine conturată și, implicit, cu un efect prelocuționar marcat. Concluzia analizei tehnicilor de traducere în limba română a acestor atribute este aceea că predomină parafraza, consecință a capacității reduse de compunere a limbii-țintă, în comparație cu limba-sursă. Rezultatul aplicării acestei tehnici este

BDD-V4227 © 2017 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 12:35:40 UTC)

suprimarea conciziei expresiilor din textele originale, fapt care duce la diminuarea impactului emoțional al unităților vizate, în textele-țintă.

Analiza traducerii elementelor morfo-sintactice a stârnit și interesul Mihaelei Cozma (2013a, 2013b). La granița dintre traducerea generală și cea specializată, considerațiile de natură strict gramaticală sunt depășite în cazul analizei sale, nu în direcția stilisticii, ci în cea a aplicării normelor specifice unui anumit tip de text. Astfel, autoarea abordează, comparativ, în limbile engleză și română, normele care guvernează utilizarea verbelor (în special, a valorilor lor modale) și a grupurilor nominale în textele legislative europene, nu numai din punct de vedere gramatical, ci și din punct de vedere discursiv. Scopul punerii în lumină a acestor aspecte este acela de a atrage atenția asupra faptului că traducătorii trebuie să țină cont mai degrabă de aplicarea normelor care guvernează textele de lege în fiecare dintre limbile cu care se operează, decât de stabilirea unor echivalențe perfecte, pe baza traducerii cuvânt cu cuvânt.

S-ar putea crede că, din punctul de vedere al traducerii, un element morfologic mult mai puțin problematic decât verbul este prepoziția. Pârlog (2009a, 2009b, 2010) demonstrează însă că traducerea în limba engleză a unor prepoziții precum *de* (analizată și cu valoare de conjuncție) sau *la* poate ridica mult mai multe probleme decât traducerea verbelor sau a adjectivelor cu valoare de atribut. Acestea, explică și demonstrează autoarea, pot fi generate de faptul că prepozițiile românești au, fiecare, un număr destul de mare de echivalenți în limba-țintă. Tehnicile de traducere (variind de la traducerea directă, cuvânt cu cuvânt, a structurilor precedate de aceste prepoziții, la traducerea indirectă, prin schimbarea ordinii cuvintelor, transpoziție, sau modulație) se aplică în funcție de valorile cuvintelor analizate, relevate pe baza informațiilor lexico-semantice oferite de contextul în care sunt utilizate (valori gramaticale: mărci ale cazului acuzativ în general sau ale substantivizării în cazul acuzativ; valori mixte gramaticale și semantice: mărci ale modului supin și indicatori, în același timp, al caracterului durativ al acțiunii exprimate de acesta, în cazul prepoziției *la* – marcă a individualizării și comparației; valori semantice: sensuri spațiale, temporale, atributive, legate de modalitatea de realizare a unei acțiuni etc.).

Tipul de analiză în sfera traducerii generale prezentat pe scurt mai sus nu este unul restrâns la perechea de limbi engleză – română,

BDD-V4227 © 2017 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 12:35:40 UTC)

deși engleza pare să rămână foarte frecvent una dintre cele două limbi avute în vedere. Același gen de abordare este propus și de cercetători din afara spațiului românesc, cu orientare spre limbi diverse, precum araba, chineza sau italiana. Ali Sadeq (2013), de exemplu, scrie despre dificultățile pe care le întâmpină arabii (luați în considerare pe grupuri, în funcție de gen, în studiul menționat) care învață limba engleză, în traducerea prepozițiilor *at, in* și *on.* O abordare din perspectivă semantică a traducerii prepozițiilor asemănătoare celei a Hortensiei Pârlog este cea a lui Hui și a colaboratorilor săi (2005) – autorii propun o schemă semantică pentru interpretarea elementelor contextuale din jurul prepozițiilor în limba-sursă care să ducă la reducerea numărului de variante posibile în limba-țintă (lucru posibil, spun ei, cu ajutorul unui program de calculator special conceput în acest scop). Patrizia Pierini (2015), la rândul său, se înscrie în tendințele studiilor românești menționate atunci când vorbește despre dificultăți de traducere (și modalități de depășire a lor) a adjectivelor compuse englezești în limba italiană, punând accent pe cauza acestor probleme – diferențele tipologice între engleză și italiană, la nivelul structurilor conceptuale și morfo-sintactice, vizibile în cazul procedeelor de formare a cuvintelor favorizate de cele două limbi: compunerea, în cazul englezei și derivarea, în cazul limbii italiene.

2. Traducerea textelor specializate

Majoritatea studiilor orientate spre traducerea specializată vizează domeniul juridic. Astfel, Frențiu (2009) sugerează, ca principu general de traducere a textelor din acest domeniu, echivalența formală și funcțională – tehnicile de traducere, susține cercetătoarea, trebuie să fie alese în funcție de context, în strânsă legătură atât cu funcția textului-sursă, cât și cu așteptările receptorului textului-țintă.

Tot o privire sinoptică asupra traducerii textelor juridice oferă și Cozma (2006) (particularizările la anumite structuri morfo-sintactice au fost amintite mai sus), în cartea dedicată analizei normelor de așteptare privind distribuția unor trăsături lingvistice în documentele legislative europene și identificării gradului în care variantele în limba română ale unor documente comunitare sunt influențate de tiparul lingvistic al textelor-sursă în limba engleză. Scopul principal al demersului este, declară autoarea, acela de a scoate în evidență principalele probleme de natură lingvistică care este

BDD-V4227 © 2017 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 12:35:40 UTC)

posibil să apară în procesul de traducere a *acquis-ului* comunitar din limba engleză în limba română.

Frențiu și Beică (2001) pun accent pe dificultăți terminologice (generate de incongruența dintre sistemul juridic englezesc și cel românesc) și stilistice cu care se pot confrunta traducătorii de texte juridice și administrative și oferă sugestii de metode și tehnici aplicabile în cazul acestor dificultăți.

La nivelul elementelor textuale, Frențiu (2004) acordă atenție specială repetării integrale a grupurilor nominale, ca mijloc de structurare discursivă, recodării lexicale, ca mijloc de exprimare a unui punct de vedere și utilizării procedeelor de cartare textuală în texte juridice și administrative englezești și modului în care acestea se regăsesc în textele traduse. Autoarea (2005) analizează și dificultăți de traducere din limba engleză în limba română, la nivel textual și pragmatic, a markerilor coeziunii în texte-sursă procedurale și procesuale – co-referențialitatea, repetiția și paralelismul, elipsa, conectorii textuali – insistând asupra faptului că înțelegerea corectă a modului în care aceștia funcționează este esențială pentru a nu denatura, prin traducere, sensul exprimat de structurile din textele-țintă.

O abordare de natură aplicată este și cea a Andreei Șerban (2010), care comentează tehnicile pe baza cărora propune echivalenții în limba română ai unor termeni englezești din domeniul horticulturii și botanicii, specifici grădinăritului și grădinilor englezești din Evul Mediu până în contemporaneitate (termenii în limba-sursă și corespondenții lor în limba-țintă sunt prezentați sub forma unui glosar).

Studiile amintite sunt în consonanță cu punctele de vedere exprimate și de cercetători din alte țări. Sesizarea lipsei de asemănare (culturală) între sisteme juridice diferite și a relevanței acesteia pentru traducere, la care se referă Frențiu, de exemplu, stă și la baza unor analize precum cea a lui Kocbek (2014), care sugerează că textele juridice sunt atât de puternic ancorate în cultura țării în care sunt produse încât ele pot fi considerate cultureme – modele comunicaționale care implică atât contextul extratextual (sistemul legislativ, cultura), cât și pe cel textual propriu-zis (macro- si microstructura textului), în cadrul căreia terminologia funcționează ca marcă a tipului de text și a subdomeniului juridic căruia îi aparține

BDD-V4227 © 2017 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 12:35:40 UTC)

acesta. Dacă se adoptă modelul culturemului, afirmă cercetătoarea slovenă, o traducere funcțională a unui text juridic va trebui să îmbine trăsături ale culturemelor-sursă și ale culturemelor-țintă.

Un demers asemănător celui practicat de Cozma găsim la Faber și Hjort-Pedersen (2013). Autorii dezbat problema importanței normelor de așteptare și profesionale (în sensul propus de Chesterman) în traducerea textelor juridice, urmăresc să stabilească în ce măsură aceste norme, neomogene în diferite comunități discursive, influențează opțiunile de traducere (sunt luate în discuție în special explicitarea și transmiterea implicită a anumitor sensuri, într-un studiu de caz a trei traduceri ale aceluiași document legislativ din limba daneză în limba engleză).

3. Traducerea textelor literare

În sfera traducerilor literare, au fost identificate preocupări legate de rolul analizei textuale în etapa de pre-traducere. Aba-Carina Pârlog (2014), de exemplu, insistă asupra relevanței înțelegerii construcției lingvistice, culturale și literare a textelor de roman postmodern pentru alegerea metodelor și tehnicilor de traducere care, aplicate, să ducă la obținerea unor texte-țintă funcționale. Într-un studiu de caz ulterior, pe romanul lui G. Orwell, *Burmese Days*, autoarea (2015) particularizează discutarea efectului negativ produs în textul-ţintă de ignorarea construcţiei culturale şi ideologice ce completează dimensiunea lingvistică a textului de tradus.

Etapa de traducere propriu-zisă și produsul traducerii sunt analizate de Loredana Pungă (2012, 2016a, 2016b), cu referire la povești – fie la cele clasice, ale Fraților Grimm, fie la variante ale acestora rescrise ca parodii, astfel încât să satisfacă cerințele manifestării unei atitudini „politic" sau „legal corecte". Pentru o parte din poveștile „clasice", sunt discutate atât variantele „tradiționale", în format tipărit, cât și cele online. Aspectele pe care autoarea le aduce în prim-plan sunt legate de ideea de pierdere și câștig în procesul traducerii, ambele înregistrate atât la nivelul informațional al textelor-țintă (cantitatea de informații oferite diferă, ca efect al omisiunilor sau adăugirilor), la cel lingvistic (prin traducerea incorectă sau inadecvată din punct de vedere stilistic a unor cuvinte și expresii) , dar mai ales la cel pragmatic, perlocuționar (se observă, ca o consecință a tehnicilor de traducere folosite, diminuarea capacității textelor-țintă de a angaja

BDD-V4227 © 2017 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 12:35:40 UTC)

emoțional cititorii, de a-i binedispune și/sau de a le furniza o lecție de viață și, deci, ratarea principalului lor efect perlocuționar).

Andreea Șerban (2013) și Dana Percec (co-autor Șerban, 2009) analizează traducerea unor texte aparținând unui alt gen literar – teatrul shakespearian. Într-unul din studii, autoarele iau în discuție comparativ traducerea în limba română a numelor de flori și a metaforelor florale în piesele *Othello* și *Hamlet*, plasând accentul pe acuratețea traducerii, pe modul de redare a simbolismului istoric al elementelor analizate și pe posibilul efect al textelor-țintă asupra cititorilor. În altă parte, accentul cade pe modul în care este transferat în limba română, în două variante de traducere realizate în momente diferite, ale piesei *A Midsummer's Night Dream*, sensul simbolic al metaforelor prin care cele trei regine ale piesei, Titania, Hyppolita și Elisabeta I, sunt asociate cu flori și alte plante.

Ca și în cazul traducerii generale, traducerea textelor literare reprezintă un domeniu în care analizele au fost și continuă să fie numeroase și variate și în spații din afara României. Prin urmare, preocupările angliștilor de la Universitatea de Vest se înscriu, și în acest caz, în tendințe. În zona traducerii literaturii pentru copii, Oittinen (2011), de pildă, se referă la modul în care aceasta este determinată de normele și valorile etice ale unei anumite societăți, dar și de normele și valorile impuse de imaginea copilului și a copilăriei proprie traducătorului și, în consecință, de dorința acestuia de a produce un text-țintă în consonanță cu această imagine. Chunhua (2014) discută echivalența semantică, stilistică și culturală, pusă în slujba realizării unei traduceri adecvate la nivelul de înțelegere și receptivitate al publicului alcătuit din copii, iar Lathey (2006), în partea a doua a volumului dedicat traducerii literaturii pentru copii pe care îl editează, adună articole al căror numitor comun este atenția acordată comunicării de tip narativ între traducător și cititorul-copil, cu accent pe rolul profilului receptorului în alegerea tehnicilor de traducere.

Traducerea textelor shakespeariene a fost, în vreme, obiectul unor și mai numeroase dezbateri și analize decât literatura pentru copii. Din multitudinea de publicații dedicate transferului textelor Bardului în alte limbi, amintim aici – pentru a sprijini opinia că cercetarea angliștilor de la Universitatea de Vest este conectată la preocupările internaționale recente – publicații precum cea a lui

BDD-V4227 © 2017 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 12:35:40 UTC)

Ghannoni (2014), care analizează metaforele din originalul piesei *Macbeth* și pe cele corespondente, din șase traduceri în italiană, franceză și persană și trage concluzia că alegerea acelorași tipuri de conexiuni metaforice în textul-sursă și în textele-țintă (traducerea literală, fidelă a metaforelor) este dovada manifestării unor „universalii" în traducere, cel puțin în cazul literaturii canonice; sau cea a lui Sullivan și Bandin (2014) care pun în lumină fenomenul opus – omiterea totală sau modificarea metaforelor din originalul celebrului *Hamlet* în traducerile în limba spaniolă, efect al cenzurării expresiilor cu conotație sexuală, în Spania lui Franco.

4. Traducerea audio-vizuală

În perimetrul traducerii audio-vizuale, preocupările angliștilor de la Universitatea de Vest par a fi mai puțin numeroase. Ele ar putea fi, la fel de bine, incluse și în categoria traducerii generale, întrucât accentul nu cade pe elemente specifice traducerii în media vorbită, ci, mai degrabă, pe aspecte care ar putea fi discutate în relație cu traducerea, în ansamblul ei.

Astfel, Frențiu și Goșa (2010) dedică un studiu câtorva subtitrări ale filmului *Analyze this!*, realizate de traducători neprofesioniști. Accentul este plasat pe situațiile în care, deși traducerea umorului (lingvistic, cu specific cultural și universal) păstrează în mare măsură caracteristicile subtitrărilor profesioniste, există o mulțime de stângăcii care rezultă în anularea efectelor comice ale textului-sursă. Expresiile hilare (colocații) din limba engleză sunt aplatizate în limba română prin alegerea unor echivalenți neinspirați; la nivel cultural, decodarea greșită a ceea ce se numește „inside jokes", prin ignorarea informației culturale, duce și ea la diminuarea efectului discursului-sursă; și umorul bazat pe valori universale se pierde, la rândul său, în situațiile în care traducătorul nu valorifică congruența dintre sensul literal și sensul figurat al unor expresii englezești sau nu aplică în traducere variațiile de registru pe baza cărora se construiește efectul umoristic în original.

Ulterior, într-o publicație din 2013, aceleași cercetătoare analizează traducerea – profesionistă de această dată – din limba engleză în limba română, a monologului *I'm a Modern Man,* al umoristului american George Carlin – o sinteză, la nivel lingvistic, a tendințelor de modernizare și globalizare a limbii engleze (o înșiruire

BDD-V4227 © 2017 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 12:35:40 UTC)

de expresii recurente în discursul digital, tehnologic, corporatist, psihologic, discursul vieții și alimentației sănătoase, discursul cotidian și cel *hip hop,* la nivel global). Rezultatele studiului confirmă ipoteza inițială a autoarelor conform căreia, pentru a-și dovedi apartenența la o lume fără frontiere, traducătorii preferă să recurgă la discursul omogen al lumii globalizate decât să traducă orientat spre limba-țintă, limba lor națională, scoțând în evidență particularitățile acesteia și pe cele ale culturii pe care o reprezintă.

Aspecte legate de ancorarea culturală a limbilor de lucru în cazul traducerii audio-vizuale fac obiectul investigațiilor și în cazul altor cercetători decât cei avuți în vedere aici. Ramière (2006), de exemplu, pune accent pe traducerea (subtitrarea, dublarea) în limba engleză a referințelor culturale din trei filme franțuzești, punând sub semnul întrebării validitatea noțiunilor de „domestication" și „foreignization" propuse de Venuti, ca schemă conceptuală clasică de analiză a traducerilor care implică transferul elementelor culturale. Autoarea propune o abordare mai pragmatică a transferului cultural în cazul traducerii audio-vizuale, cu reconsiderarea relației dintre Sine și Altul și, implicit, a reprezentării alterității.

Tot studii de caz care se opresc asupra elementelor culturale în traducerea audio-vizuală ne propun și Tang (2014) și García Vizcaino (2016), de exemplu. Primul examinează tehnicile de traducere utilizate atât de traducători profesioniști, cât și de amatori în subtitrarea filmului chinezec *Kung Fu Panda* în cantoneză, mandarina standard și mandarina taiwaneză și ajunge la concluzia că deciziile acestora legate de traducerea elementelor culturale sunt dictate de considerații contextuale (genul căruia îi aparține filmul, așteptările audienței, coerența traducerii, potrivirea cuvintelor cu imaginile) mai degrabă decât de constrângerile impuse de sincronizare și de limitele spațiale, ceea ce scoate în evidență rolul activ al traducătorilor în mediul audio-vizual în cazul reprezentărilor culturale.

Cea de-a doua vorbește despre provocarea pe care o reprezintă comunicarea sentimentelor strâns legate de cultura din care fac parte discursurile-sursă, în traducerea în mai multe limbi a reclamelor din cadrul unei campanii TV destinate fotbalului în Spania. Autoarea pune accent pe modul în care funcția expresivă, referențială și, respectiv, apelativă a acestor reclame (exprimată explicit sau implicit) este transferată în reclamele traduse.

BDD-V4227 © 2017 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 12:35:40 UTC)

5. Evaluarea traducerii

Deocamdată, evaluarea traducerii rămâne o zonă în care preocupările angliștilor sunt modeste ca număr. Cozma (2009) pornește de la ideea că evaluarea traducerilor ar trebui să se realizeze astfel încât să îi ajute pe viitorii traducători să obiectiveze procesele de luare a deciziilor și propune o schemă de evaluare în care criteriile sunt corelate cu tipurile de competențe pe care urmăresc să le dezvolte diferite programe de formare a traducătorilor.

Bowker (2000) are și ea în vedere relația dintre evaluarea traducerii și pregătirea traducătorilor. Autoarea apreciază că evaluarea traducerii poate fi problematică, datorită dimensiunii ei subiective și că, prin urmare, profesorii trebuie să o abordeze cu atenție, astfel încât să ofere studenților feedback obiectiv și constructiv. Acest lucru poate fi facilitat, consideră ea, de examinarea unui corpus de evaluări ale unor traduceri și de extragerea din cadrul acestuia a unui set de criterii care, aplicate, să ducă la diminuarea dimensiunii subiective a aprecierilor.

Elmgrab (2013) vorbește despre patru criterii pe baza cărora pot fi identificate greșelile de traducere și despre ierarhizarea erorilor, pe baza acestor criterii (criteriul frecvenței, criteriul generalității, criteriul inteligibilității și cel al interpretării și cel al naturaleții). Gravitatea greșelilor, afirmă autorul, trebuie evaluată în funcție de efectul pe care acestea îl asupra sensului textului-țintă, privit în ansamblul său, iar metodele de predare a traducerii – adaptate în consecință.

6. Didactica traducerii

Ca și evaluarea traducerii, didactica traducerii nu este un domeniu foarte bine reprezentat în studiile angliștilor de la Universitatea de Vest (deși, implicit, toate studiile amintite până acum au o dimensiune didactică, firească dacă avem în vedere faptul că cercetătorii au formare pedagogică și predau discipline de traductologie și traducere propriu-zisă). Cozma (2012) pune în lumină elemente ale analizei de gen pe care le consideră utile în procesul de predare a traducerii și insistă asupra modului în care acest tip de analiză poate contribui la dezvoltarea competenței traductive. Partea teoretică a articolului este completată de una practică, în care autoarea propune activități care îi pot ajuta pe studenți să devină mai atenți la

BDD-V4227 © 2017 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 12:35:40 UTC)

convențiile de gen ale textului de tradus și să adapteze aceste convenții la cele ale textului-țintă.

Utilitatea analizei genurilor în pregătirea traducătorilor este scoasă în evidență și de Montalt Ressurrecció *et al.* (2008), care privesc genul nu numai ca pe un element convențional, ci și ca pe unul dinamic – interfața dintre text și context, dintre textul-sursă și textul-țintă. Pornind de la această perspectivă asupra genului și de la faptul că a poseda competența traductivă în general presupune a poseda un număr de competențe secundare, autorii demonstrează că utilizarea conceptului de „gen" aduce beneficii în dezvoltarea competenței comunicative și a celei textuale, secundare celei traductive, generale (demonstrația se realizează pe baza unor genuri specializate – medicale și tehnice).

Keresztes (2013) este interesată de dezvoltarea competențelor traducătorilor din limba engleză în limba maghiară, în domeniul medical. Cercetătoarea consideră că punerea la dispoziția traducătorilor a unor texte-model din acest domeniu – așadar, a unor mostre de discurs aparținând unui gen bine definit – îi poate familiariza cu *patternuri* textuale, conceptuale, lingvistice și terminologice pe care le pot prelua eficient în traducerile pe care le efectuează.

7. Trăsături generale ale cercetării

Studiile prezentate mai sus aparțin „netraducătorilor – lingviști, cercetători […] de obicei traducători ocazionali" (Lungu-Badea 2015, 206). Ele continuă trendul sesizat de Lungu-Badea (2015), acela de diversificare, după 1970, a cercetării traductologice în România.

Pornind de la diverse teorii ale traducerii – lingvistice, textuale și funcționale – în cea mai mare parte a studiilor, autorii se orientează spre probleme specifice care vizează perechea de limbi engleză – română (cel mai adesea, fiind vorba despre traducere și, mult mai rar, despre retroversiune), în context general, literar, specializat sau în cel al audio-vizualului. Dacă luăm în considerare „harta" studiilor de traducere propusă de Holmes ([1972] 2004) și preluată ulterior de Toury (1995), aceste studii se înscriu în zona „pură", a analizelor descriptive care pun accent fie pe funcția traducerii, fie pe traducerea ca produs. Accentul pe funcția traducerii

BDD-V4227 © 2017 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 12:35:40 UTC)

este plasat cu precădere în studiile în care se discută transferul elementelor culturale (depășindu-și, astfel, rolul de analize ale textului și devenind (și) analize ale contextului social de producere și, respectiv, de receptare a originalului și a traducerii aferente), în timp ce produsul traducerii este analizat în special în studiile de traducere generală, specializată și literară.

Unele dintre publicații se referă la corespondența dintre un text-sursă și un singur text-țintă, în timp ce altele, așa cum am arătat în secțiunile anterioare, analizează un text-sursă și mai multe traduceri ale acestuia. Astfel, în timp ce primele presupun o abordare de tip sincronic, cele din urmă (de exemplu, traducerile, la distanță temporală, ale piesei shakesperiene menționate) privesc traducerea din perspectivă diacronică.

Orientarea spre produsul traducerii, afirmă Holmes (1985), dă naștere unor studii care, deși la scară mică, privite în ansamblu, reprezintă contribuții la istoria traducerii – în cazul de față, așadar, studiile din această categorie pot fi privite ca elemente de istorie a traducerii în limba română.

Dintre studiile analizate, cele dedicate didacticii și evaluării traducerii – mult mai puțin numeroase – sunt plasate în zona traducerii „aplicate" de pe harta lui Holmes, în subcategoria „pregătirea traducătorului" – cele dintâi, și „critica traducerii" – cele din urmă.

Cu excepția acestora, în al căror caz intențiile didactice sunt declarate deschis, în celelalte studii, dimensiunea didactică este implicită (așa cum am arătat anterior).

Pentru fiecare dintre zonele de interes discutate în secțiunile anteriorare, am indicat preocupări similare identificate în alte spații și legate de alte perechi de limbi decât cele vizate de sinteza din acest studiu. Prin urmare, putem afirma că analizele angliștilor de la Universitatea de Vest, din anii 2000, au un raport de consonanță cu traductologia din alte părți, spre deosebire de situația din secolele anterioare – al XVIII-lea și al XIX-lea în special – când, așa cum observă Lungu-Badea (2015), traductologia românească înregistra un decalaj vizibil față de cea occidentală.

Concluzii

Privirea de ansamblu asupra contribuțiilor angliștilor de la Universitatea de Vest în domeniul traductologiei, de la începutul

BDD-V4227 © 2017 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 12:35:40 UTC)

secolului al XXI-lea, conduce la următoarele concluzii: domeniile pentru care cercetătorii manifestă interes (în proporții diferite) sunt traducerea generală, traducerea specializată și cea literară, traducerea audio-vizuală, didactica și evaluarea traducerii. Arii precum istoriografia studiilor traductologice, terminologia traductologică, interpretarea, traducerea asistată de calculator etc. rămân, pentru moment, tangențial sau deloc exploatate. Abordările diacronice sunt și ele modeste din punct de vedere numeric, în comparație cu cele sincronice. Studiile analizate au, preponderent, un caracter aplicat-descriptiv, cu importanță didactică implicită.

Trecerea în revistă realizată pe parcursul acestui studiu poate deveni utilă nu numai din perspectiva evidențierii contribuțiilor avute în vedere, ci și din aceea a faptului că, odată identificate elementele tabloului cercetării care lipsesc, acesta poate fi completat. Crearea unei rețele de cercetători cu preocupări similare, care își pot aduce aportul la dezvoltarea traductologiei românești, poate și ea să-și aibă punctul de plecare într-o sinteză ca aceasta.

Corpus

Cozma, Mihaela. *Translating Legal-Administrative Discourse: the EU Legislation.* Timișoara: Editura Universității de Vest, 2006.

Cozma, Mihaela. „Assessment in Translation Teaching: A Research Perspective". In: Viviana Gaballo. *English in Translation Studies: Methodological Perspectives*. Macerata: Eum edizioni università di Macerata, 2009: 119-125.

Cozma, Mihaela. „Developing the Translator's Cultural Competence through Genre Analysis". In: Armela Panajoti. *ESSE: English Studies in Albania.* 2012, vol. 2 (2): 81-91. Tirane: Mirgeerlab.

Cozma, Mihaela. „A Translational Approach to Tense and Modality in the EU Legislative Texts". In: Hortensia Pârlog și Luminița Frențiu. *Translating across Cultures*. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing, 2013a: 137-146.

Cozma, Mihaela. „Translation Transformations of Noun-Phrases in EU Documents". *The European English Messenger*, 2013b, vol. 22 (2): 45-52. Palheira: Grafica de Coimbra.

BDD-V4227 © 2017 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 12:35:40 UTC)

Frățilă, Loredana. „Green Collocations. Translation Issues". *Studia Universitatis Babeș-Bolyai. Philologia*, 2007, vol. 4: 125-141. Cluj-Napoca: Editura Universității „Babeș-Bolyai".

Frențiu, Luminița. „Translating Compound Premodifiers in the Language of the Press". *Studii de limbi și literaturi moderne*, 2002, vol. 4: 47-54. Timișoara: Editura Mirton.

Frențiu, Luminița. „Referential Processes in Translating Legal and Administrative Texts". *The Legacy of History*, 2004, vol. 2: 253-264. Cracovia: Jagellonian University Press.

Frențiu, Luminița. „Cohesive Mechanisms in Legal Translations". *British and American Studies*, 2005, vol. 11: 291-302. Timișoara: Editura Universității de Vest.

Frențiu, Luminița. „Legal Translation. Methods and Techniques". In: Loredana Frățilă. *The Art and Craft of Translation*. Timișoara: Editura Universității de Vest, 2009: 138-149.

Frențiu, Luminița, Beică, Lucia. „Administrative and Legal Texts: A Challenge or a Threat for Translators?". *Studii de limbi și literaturi moderne*, 2001, vol. 3: 38-44. Timișoara: Editura Mirton.

Frențiu, Luminița, Goșa, Codruța. „Translating Humour in Fansubs: A Case Study". In: Hortensia Pârlog, Luminița Frențiu și Loredana Frățilă. *Challenges in Translation.* Timișoara: Editura Universității de Vest, 2010: 51-70.

Frențiu, Luminița, Goșa, Codruța. „Translating in the Global Age: A Case Study". In: Hortensia Pârlog și Luminița Frențiu. *Translating across Cultures: BAS 21st Annual International Conference.* Newcastle upon Thyne: Cambridge Scholars Publishing, 2013: 29-55.

Pârlog, Aba-Carina. *Translation and Literature. An Interdisciplinary Approach*. Timișoara: Editura Universității de Vest, 2014.

Pârlog, Aba-Carina. „Reading against the Grain: Transcodifying Stimulus Meaning". *International Science Index. Linguistics and Language Sciences*, 2015, vol. 2 (7): 286-292.

Pârlog, Hortensia. „Pre-modifiers in English Collocations and their Equivalents in Romanian". In: Joanne Paisana și Helio Osvaldo Alves. *O Guardador de Rios. Colecção Poliedro*. Universidade do Minho: Centro de Estudios Humanisticos, 2005a: 241-249.

BDD-V4227 © 2017 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 12:35:40 UTC)

Pârlog, Hortensia. „Head on Beer”. In: Elena Croitoru, Michaela Praisler, Daniela Ţuchel. *Cultural Matrix Reloaded. Romanian Society for English and American Studies. Seventh International Conference. Galaţi 8-10 October 2004*. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 2005: 89-101.

Pârlog, Hortensia. „Romanian *de* and its Equivalents in English”. In: Loredana Frăţilă. *The Art and Craft of Translation*. Timişoara: Editura Universităţii de Vest, 2009a: 13-38.

Pârlog, Hortensia. „A Seemingly Insignificant Romanian Word and its English Equivalents”. In: Smiljana Komar și Uroš Mozetić. *ELOPE, As You Write It: Issues in Literature, Language, and Translation in the Context of Europe in the 21st Century*. Ljubljana: University of Ljubljana Press, 2009b, vol. 5 (1-2): 39-57.

Pârlog, Hortensia. „A Minor (?) Romanian Word and its English Equivalents”. In: Irén Hegedüs și Sandor Martsa. *CrossSections, Selected Papers in Linguistics from the 9th HUSSE Conference*. Pécs: Institute of English Studies, Faculty of Humanities, University of Pécs, 2010, vol. 1: 179-189.

Pârlog, Hortensia, Brînzeu, Pia, Pârlog, Aba Carina. *Translating the Body*. Iași: Institutul European, 2009.

Percec, Dana, Șerban, Andreea. „English Garden Designs, Plants and Horticultural Techniques along History: From the 16th to the 20th Century”. In: Georgeta Rață. *Teaching Foreign Languages.* Newcastle upon Thyne: Cambridge Scholars Publishing, 2010: 308-318.

Pungă, Loredana. „Translation between Loss and Gain”. In: Luminița Frențiu și Loredana Pungă. *A Journey through Knowledge. Festschrift in Honour of Hortensia Pârlog.* Newcastle upon Thyne: Cambridge Scholars Publishing, 2012: 170-182.

Pungă, Loredana. „Rewritings of Fairytales: Parodies and Translations”. In: Dana Percec. *A Serious Genre: The Apology of Children's Literature*. Newcastle upon Thyne: Cambridge Scholars Publishing, 2016a: 42-66.

Pungă, Loredana. „Omission and Addition in Online Translated Versions of *Jack and the Beanstalk*”. In: Daniel Dejica-Cartiș, Gyde Hansen, Peter Sandrini și Iulia Para. *Language in the*

BDD-V4227 © 2017 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 12:35:40 UTC)

Digital Era. Challenges and Perspectives. Warsaw/Berlin: De Gruyter Open, 2016b: 109-119.

Șerban, Andreea. „On Queens and Flowers: William Shakespeare's *A Midsummer's Night Dream* and its Romanian Translations". In: Valeria Farbaș. *Proceedings of the XVth International Symposium 'Young People and Multidisciplinary Research'*, 2013: 185-191. Timișoara: Editura Politehnica.

Referințe bibliografice

Baker, Mona, Saldanha, Gabriela (editori). *The Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. Ediția a II-a. Londra: Routledge, 2008.

Bowker, Lynne. „A Corpus-based Approach to Evaluating Student Translations". *The Translator*, 2000, vol. 6 (2): 183-210. London: Routledge.

Chunhua, Ma. „Translation of Children's Literature from the Perspective of Functional Equivalence". *Studies in Literature and Language*, 2014, vol. 9 (3): 151-155. Quebec: CSCanada.

Elmgrab, Ramadan Ahmed. „Evaluation of Translation Errors: Procedures and Criteria". *International Proceedings of Economic Development and Research*, 2013, vol. 62: 68-76.

Faber, Dorrit, Hjort-Pedersen, Mette. „Expectancy and Professional Norms in Legal Translation. A Study of Explicitation and Implicitation Preferences". *Fachsprache*. *International Journal of Specialized Communication*, 2013, vol. 1-2: 42-62. Wien: Facultas.

García Vizcaino, María José. „When 'Holy cow!' Becomes a Team Loyalty Marker: Translating *futbol* across Cultures". *Perspectives: Studies in Translatology*, 2016, vol. 24 (1): 1-17. London: Routledge.

Ghanooni, Ali Reza. „A Cross-cultural Study of Metaphoric Imagery in Shakespeare's *Macbeth*". *Translation and Interpreting Studies*, 2014, vol. 9 (2): 239-256. Amsterdam: John Benjamins.

Holmes, James. „The Name and Nature of Translation Studies". In: Lawrence Venuti. *The Translation Studies Reader*. 2nd edition. London: Routledge, 2004: 180-192.

BDD-V4227 © 2017 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 12:35:40 UTC)

Hui, Li, Japkowicz, Nathalie, Barrière, Caroline. „English to Chinese Translation of Prepositions". *Advances in Artificial Intelligence,* 2005, vol. 3501: 412-416. Berlin: Springer Verlag.

Keresztes, Csilla. „Genre-based Teaching of Medical Translation". *JAHR. European Journal of Bioethics,* 2013, vol. 4 (7): 535-543. Rijeka: Department of Social Sciences and Medical Humanities, University of Rijeka.

Kocbek, Alenka. „The Translation of Legal Texts as Culturemes". In: Rita Temmerman și Marc van Campenhoudt. *Dynamics and Terminology.* Amsterdam: John Banjamins, 2014: 111-132.

Lathey, Gillian (editor). *The Translation of Children's Literature. A Reader.* Clevedon: Multilingual Matters, 2006.

Lungu-Badea, Georgiana. *Scurtă istorie a traducerii. Repere traductologice*. Timișoara: Editura Universității de Vest, 2007.

Lungu-Badea, Georgiana. *Mic dicționar de termeni utilizați în teoria, practica și didactica traducerii*. Ediția I. Timișoara: Editura Orizonturi Universitare, 2003; Ediția a II-a, Timișoara: Editura Universității de Vest, 2008. Ediția a III-a, Timișoara: Editura Universității de Vest, 2012.

Lungu-Badea, Georgiana. *Idei și metaidei traductive românești (secolele al XVI-lea – al XXI-lea).* Timișoara: Editura Universității de Vest, 2015.

Montalt Ressurrecció, V., Ezpeleta Piorno, P., Garcia Izquierdo, I. „Developing Communicative and Textual Competence through Genres". *Translation Journal,* 2008, vol. 12 (4): 1-12. Disponibil online la: http://www.translationjournal.net/ (accesat în 15.07.2016).

Oittinen, Rita. „No Innocent Act: On the Ethics of Translating for Children". In: Jan van Coillie și Walter P. Verschueren. *Children's Literature in Translation. Challenges and Strategies.* Manchester: St. Jerome Pubishing, 2011: 35-47.

Pierini, Patrizia. „Translating English Compound Adjectives into Italian. Problems and Strategies". *Translation and Interpretation,* 2015, vol. 7 (2): 17-29. Disponibil online la:
http://search.informit.com.au/documentSummary;dn=301671935085989;res=IELHSS (accesat în 16.06.2016).

BDD-V4227 © 2017 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 12:35:40 UTC)

Pitar, Mariana. *Manual de terminologie și terminografie*. Timișoara: Editura Mirton, 2009.

Ramière, Natalie. „Reaching a Foreign Audience: Cultural Transfers in Audiovisual Translations". *The Journal of Specialized Translation,* 2006, vol. 6: 152-166. Disponibil online la: www.jostrans.org (accesat în 17.07.2016).

Sadeq, Ali. „The Problem of Translating the Prepositions *at, in* and *on* into Arabic. An Applied Linguistic Approach". *Journal for the Study of English Linguistics*, 2013, vol. 1 (2): 256-273. Las Vegas: Macrothink Institute.

Sullivan, Karen, Bandin, Elena. „Censoring Metaphors in Translation. Shakespeare's *Hamlet* under Franco". *Cognitive Linguistics*, 2014, vol. 25 (2): 177-202. Berlin: De Gruyter Mouton.

Toury, Gideon. *Descriptive Translation Studies and Beyond*. 2nd edition. Amsterdam: John Benjamins, 1995.

Tung, Jun. „Translating *Kung Fu Panda*'s Kung Fu-Related Elements: Cultural Representation in Dubbing and Subtitling". *Perspectives: Studies in Translatology,* 2014, vol. 22 (3): 437-456. London: Routledge.

Webografie

cw.routledge.com/textbooks/translationstudies/data/samples/9780415584890.pdf

Notiță biobibliografică

Loredana PUNGĂ este conferențiar la Departamentul de limbi și literaturi moderne, Facultatea de Litere, Istorie și Teologie, Universitatea de Vest din Timișoara. Domeniile sale de expertiză sunt lexicologia limbii engleze, lingvistica aplicată și cognitivă, traductologia. Este absolventă a programului de masterat *British and American Studies* (1999) și doctor în filologie, din 2005, titlu conferit de Universitatea de Vest din Timișoara, pe baza tezei intitulate *The Ecological Discourse. A Linguistic Approach.* Publicațiile sale includ cărți precum *On Language and Ecology* (2006) și *Words about Words. An Introduction to English Lexicology* (2011), capitole în

BDD-V4227 © 2017 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 12:35:40 UTC)

volume colective publicate în țară și străinătate și peste treizeci și cinci de articole în reviste de specialitate, cele mai multe prezente în baze de date internaționale. Loredana Pungă este co-editor al revistelor *BAS. British and American Studies* (Universitatea de Vest, Timișoara), *Translationes* (Universitatea de Vest, Timișoara), *Buletinul Științific al Departamentului de Comunicare și Limbi Străine* (Universitatea „Politehnica", Timișoara).

BDD-V4227 © 2017 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 12:35:40 UTC)